

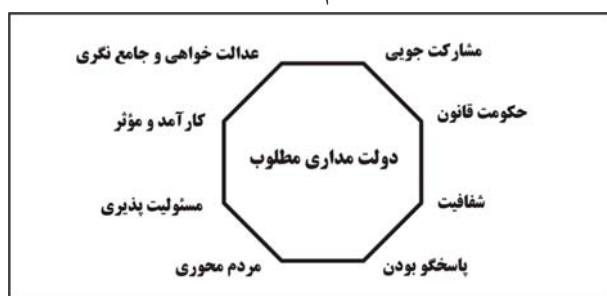
«دولت مداری مطلوب» مهم ترین ابزار دستیابی به توسعه پایدار

در سالهای اخیر دو اصطلاح جدید «Governance» و «Good Governance» در موضوعات مربوط به توسعه پایدار و محیط زیست بسیار مورد استفاده قرار میگیرد. در سند برنامه اجرایی ژوهانسبورگ که سند اجلاس جهانی سران کشورها برای توسعه پایدار (WSSD) در سال ۲۰۰۲ بوده است، اصطلاح «Good Governance» برای اولین بار در مواد ۴، ۶۲، ۱۳۸ و ۱۴۱ در بحثهای مختلف مربوط به توسعه پایدار بصورت مشروح آورده شده است.

اخیراً نیز بسیاری از سازمانهای بین المللی و کشورهای کمک کننده، در برنامه های کمک مالی خود به کشورهای در حال توسعه، معیار «Good Governance» را از شرایط خود بشمار میآورند. اصطلاح «Governance» موضوع جدیدی نیست و ریشه آن به قدمت تمدن بشری برمیگردد، و آن عبارت از «فرآیند اتخاذ تصمیم و یا فرآیندی که موجبات اجرای تصمیمات و یا عدم اجرای آن میشود». از آنجائیکه کلمه «Government» بمفهوم دولت و حکومت است لذا معنی کلمه «Governance» را میتوان معادل «دولت مداری» دانست. بعبارت دیگر «Government» یک تشکیلات سخت افزاری بوده و «Governance» یک ابزار نرم افزاری برای مدیریت است.

«دولت» را میتوان یکی از عناصر «دولت مداری» دانست. سایر عناصر «دولت مداری» عبارتند از: مالکین زمینهای کشاورزی، اتحادیه های کارگری و کشاورزی، تعاونیها، سازمانهای غیر دولتی (NGO ها)، مراکز تحقیقاتی، رهبران مذهبی، احزاب سیاسی، مؤسسات مالی، سازمانهای نظامی و غیره. همچنین عناصری نظیر: رسانه های گروهی، سازمانهای بین المللی، شرکت های چند ملیتی که به نحوی در اجرای تصمیمات حکومتی تأثیر گذار هستند جزو عناصر «دولت مداری» بشمار میروند. از مجموعه عناصر فوق بجز دو عنصر «دولت» و «نیروهای مسلح»، بقیه در یک گروه قرار میگیرند که به آن «جامعه مدنی»^۱ گفته میشود.

با این توضیحات اکنون میتوانیم اصطلاح «Good Governance» را «دولت مداری مطلوب» نام گذاری نماییم. در سند اجلاس جهانی WSSD از «دولت مداری مطلوب» بعنوان مهم ترین ابزار برای دستیابی به توسعه پایدار نام برده شده است.

«دولت مداری مطلوب» دارای ۸ مشخصه اصلی است که هر کدام از مشخصه ها به تنهایی گرچه ضروری است ولی کافی نمیشد و نظیر شکل مقابل، بعنوان حلقه حفاظتی به دور «دولت مداری مطلوب» محسوب میشود. بدیهی است، عدم وجود هر یک از این مشخصه های ۸ گانه مرکزیت و امنیت «دولت مداری مطلوب» را

در معرض تهدید و خدشه قرار میدهد. ۸ مشخصه «دولت مداری مطلوب» عبارتند از:

- ۱- مشارکت جویی: مشارکت زنان و مردان سنگ بنای «دولت مداری مطلوب» بشمار میروند. مشارکت ممکن است بصورت مستقیم، یا با واسطه قانونی، یا توسط نمایندگان منتخب انجام پذیرد. مسئله مهم این است که انتخاب نمایندگان برای برقراری «مشارکت» اصل کافی برای دموکراسی نیست، بلکه پاسخ گویی به رأی دهندگان و صدور مجوز ایجاد NGO برای رأی دهندگان از ضروریات امر «مشارکت» است.

¹ Civil Society

- ۲- قانون‌گرایی و حکومت قانون: «دولت‌مداری» نیاز به چارچوب‌های قانونی منصفانه دارد. همچنین نیازمند حمایت از حقوق بشر بخصوص در مورد اقلیت‌ها است. لازمه این مشخصه داشتن قوه قضائیه مستقل و نیروی پلیس غیر قابل فساد است.
- ۳- شفافیت: شفافیت به مفهوم اتخاذ تصمیم و اجرای آنها به نحوی که منطبق با قوانین و مقررات باشد. در فرآیند شفافیت، آمار و اطلاعات آزادانه قابل دسترسی بوده و در اختیار همه اشخاصی که به نحوی متأثر از تصمیمات هستند قرار می‌گیرد. اطلاعات باید جامع و کامل بوده و قابل درک برای رسانه‌های گروهی و مردم باشد.
- ۴- پاسخگو بودن: «دولت‌مداری مطلوب» نیازمند پاسخگویی به تمام ذینفع‌ها در مدت زمان معقول می‌باشد. بنابراین کهنه شدن پاسخ‌ها در «دولت‌مداری مطلوب» غیر قابل قبول است.
- ۵- مردم‌محوری: از آنجائیکه بسیاری از عناصر «دولت‌مداری مطلوب» در «جامعه مدنی» قرار گرفته‌اند، لذا بدست آوردن اجماع بین سلیقه‌های مختلف موجود در «جامعه مدنی» از دشوارترین فرآیند «دولت‌مداری مطلوب» محسوب می‌شود. در مشخصه «مردم‌محوری» برنامه ریزی برای توسعه انسانی از ضروریات بوده و در این راه باید شاخص‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی «جامعه مدنی» مورد مذاقه قرار گیرد.
- ۶- مسئولیت‌پذیری: مسئولیت‌پذیری نیاز کلیدی برای «دولت‌مداری مطلوب» محسوب می‌شود. نه تنها نهادهای دولتی، بلکه بخش خصوصی و سازمانهای «جامعه مدنی» باید حس مسئولیت‌پذیری نسبت به ذینفع‌های خود داشته باشند. اینکه چه کسی در مقابل چه کس دیگر مسئولیت دارد بستگی به سازمان‌دهی داخلی و خارجی است. بطور کلی یک سازمان و یا یک نهاد در مقابل کسانی که متأثر از تصمیمات آنها هستند مسئولیت دارند. امر «مسئولیت‌پذیری» بدون وجود «شفافیت» و «حکومت قانون» قابلیت اجرایی ندارد.
- ۷- کارآمد و مؤثر: در «دولت‌مداری مطلوب» نتایج فعالیتهای نهادها باید منجر به تأمین نیازمندیهای جامعه شده و استفاده خردمندان از منابع و کاستن از ضایعات در سرلوحه قرار گیرد. مفهوم «کارآمدی» در سیاق «دولت‌مداری مطلوب» باید تضمین‌کننده استفاده پایدار از منابع طبیعی و حفاظت از محیط زیست باشد.
- ۸- عدالت‌خواهی و جامع‌نگری: رفاه جامعه بستگی دارد به اینکه اعضاء آن احساس کنند منافع شخصی آنها در جامعه پایمال نشده و به حاشیه رانده نمی‌شود. در «دولت‌مداری مطلوب» به همه گروه‌های جامعه باید به فراخور توجه شود، بخصوص قشر آسیب‌پذیر نیازمند توجه ویژه است تا بتواند از توانمندی‌های خود جهت توسعه استفاده نماید.

دکتر ناصر محرم نژاد-عضو هیئت علمی دانشکده محیط زیست، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی